

SUMMARY

In article indicators of innovative development at the present stage and a problem of construction of innovative model of economy of the state which is actual in the conditions of globalisation and in the light of aspiration of Ukraine to take a worthy place as a part of modern developed Europe are considered, to bring the powerful contribution to development of a world science.

Keywords: Innovative model of development of the state; the innovative policy; innovative activity of economy of the state; scientific and technical activity.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Інноваційне законодавство України / За ред. В.Костецького, В.Л.Рижова. У 3-х т. Т. 1. – К.: Укр. держ. іннов. комп., Ін-т законодав. передбач. і прав. експерт., 2003.
2. Мельник Л.Г. Экономика развития: Уч. пособие. – Сумы: Изд-во «Универ. книга», 2000.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2009.
4. Соловьев В.П. О некоторых противоречиях в системе законодательного обеспечения развития инновационных структур в Украине // Проблемы науки. – 2005. - № 3. – С. 7-14.
5. www.ukrstat.gov.ua Веб-сайт Держкомстату України.

УДК 338

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Білик О.С., аспірант Бердянського державного педагогічного університету

Постановка проблеми. Перехід України до ринкової економіки вимагає радикальних змін існуючого механізму формування раціонального використання й охорони природних ресурсів. Ці зміни спрямовані на докорінну перебудову відносин використання природних ресурсів і полягають у створенні системи сталого розвитку економіки.

Варто відмітити наукові підходи до визначення стратегічних цілей та пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики в контексті динаміки трансформаційних процесів в Україні. Як стратегічні цілі розглядаються: екологізація виробництва і всієї системи господарювання; екологізація свідомості населення; екологізація управління. В основі ж визначення пріоритетних завдань має бути покладена об'єктивна оцінка реальних можливостей вирішення екологічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема створення та функціонування економіки еколого-інноваційного типу присвячено багато публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, серед яких Бистряков І.К., Галиці І., Довгий О., Кудров В., Новицький В.С., Шевченко О., Щедровицький П.Г. та інші.

Виділення невирішеної проблеми. Сучасна трансформація економіки України, інвестиційні процеси залишаються нескерованими з боку ресурсних стратегій. У економічній сфері переважають корпоративні інтереси. Інтереси ресурсної бази регіональної економіки залишаються неврахованими. Колосальні засоби, необхідні для санації природних територій і запобігання надходження в них забруднюючих речовин, неможливо виділити з державного бюджету. Рішення проблеми бачиться у формуванні діючої економіко-екологічної політики відповідних механізмів прийняття господарських рішень на різних рівнях.

Мета статті. Метою пропонованої роботи є розробка наукових методологічних та методичних засад механізму раціонального природокористування в Україні. Особливістю такого обґрунтування є врахування як особливостей перехідного періоду в економіці, так і відмінностей природно-ресурсного потенціалу, техногенного навантаження території.

Результати дослідження. Інтенсивний розвиток економіки як єдиної системи на основі залучення в господарський обіг значних об'ємів природних, трудових ресурсів привів до деградації екологічних систем та екологічної кризи. Це сприяло зміні ролі природокористування в сучасному світі в досягненні сталого розвитку та значення екологічної складової в економіці.

Входження економіки України в систему ринкового характеру характеризувалось надзвичайно складним екологічним становищем, породженим неефективним матеріало- та енергоємним виробництвом, екстенсивним сільським господарством, катастрофою на Чорнобильській АЕС, відсутністю оптимальної управлінської структури природоохорони. Все це зумовило нераціональне використання природних ресурсів, зростання техногенно-екологічного навантаження на довкілля, неоптимальне розміщення продуктивних сил. Тому проблема екологізації суспільного відтворення в умовах ринкової економіки є надзвичайно актуальною і вимагає теоретичного аналізу та розробки практичних рекомендацій по удосконаленню наукового забезпечення еколого-економічних взаємозв'язків [1].

Саме тому завдання гарантування екологічної безпеки як невід'ємної складової безпеки соціально-економічної мають бути чітко сформульовані і в розгорнутому концептуальному вигляді, і як інтегральний елемент стратегії соціально-економічного розвитку. З огляду на це, можна погодитися з авторами Стратегії

економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції», які вважають, що невідкладними завданнями вдосконалення системи забезпечення екологічного розвитку мають стати:

1. розвиток правового поля щодо реалізації механізмів у системі регулювання екологічної безпеки;
2. зміцнення інституційних засад державної системи регулювання екологічної безпеки;
3. розвиток системи екологічного контролю та моніторингу, запровадження системи аналізу екологічної ситуації, прогнозування, планування і здійснення запобіжних заходів щодо ймовірних факторів шкідливого впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людей;
4. запровадження регіональних, місцевих та об'єктних планів дій, програм щодо охорони навколишнього природного середовища і розвитку системи регулювання екологічної безпеки;
5. розроблення дійових механізмів інтеграції екологічної складової до стратегії та планів соціально-економічного розвитку [2].

Сучасні ринкові перетворення в Україні не сприяють технологічним змінам. Вони порушили усталений адміністративний механізм регулювання науково-технічного розвитку і не створили належного конкурентного ринкового середовища, здатного до інноваційної синергетики (самоорганізації, самовідтворення). Не справдилися надії на трансфер прогресивної технології в Україну через спільні підприємства. Найбільш «вузьке місце» в державно-господарському відродженні України становить відсутність сталої, ретельно обґрунтованої й перспективної економічної політики, ключову роль у якій має відігравати інноваційно-технологічна політика. Концепція такої політики розроблена в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. В її основу покладено три принципи.

Перший — еколого-інноваційний імператив реформування економіки України. Він означає безумовну пріоритетність відтворення життєвого середовища, продовольчої й ресурсної бази і другорядність товарного насичення ринку на цьому етапі.

Другий принцип — інноваційно-випереджувальне спрямування науково-промислової революції в країні. Йдеться про обґрунтований вибір і концентрацію ресурсів на найперспективніших, адаптованих до умов України технологіях, виходячи з вимог «технології проривів», тобто рішень типу «переганяти, не наздоганяючи».

Третій принцип — масштабна «інтелектуалізація» професійно-кадрового потенціалу України в еколого-реноваційному та інноваційно-випереджувальному напрямках.

Усі три концептуальні принципи можуть стати базовими в обґрунтуванні вітчизняної моделі технологічного відродження України.

В контексті нашого дослідження, важливе значення набувають перший і третій принципи інноваційно-технологічної політики.

Тому і виникає потреба сформулювати теоретико-методологічні засади створення ресурсної стратегії сталого розвитку з урахуванням регіональних особливостей соціально-економічного та екологічного стану України. Механізм розв'язання досліджуваної проблеми, повинен включати зокрема:

- визначення місця економічної політики в системі регіональних особливостей;
- розробка концептуальної моделі регіональної екологічної політики;
- обґрунтування наукових підходів до визначення стратегічних цілей та пріоритетних напрямків формування екології регіону;
- класифікація інструментів екологічної політики;
- адресне та цільове обґрунтування стратегічних пріоритетів та механізму реалізації політики збереження, відтворення та ефективного використання природно-ресурсного потенціалу чотирьох найбільш крупних макрорегіонах України.

Важливим в процесі створення екологічних інновацій в економіці еколого-інноваційного спрямування повинно стати і використання державних цільових програм.

Слід звернути увагу, що під екологічними інноваціями маємо на увазі будь-які впроваджені новації, технології чи продукти, в тому числі системні та інституційні інновації, які несуть в собі потенціал поліпшення природокористування чи зменшення антропо-техногенного навантаження на нього. При цьому стимулювання створення екологічних інновацій в національній економіці може здійснюватися як через сприяння інноваційній діяльності, так і через природоохоронні заходи.

Аналізуючи структуру державного бюджету, можна говорити про позитивні тенденції абсолютного зростання фінансування у державних бюджетах програмних заходів, а також заходів на прикладні розробки у різних сферах. Зокрема, за останні 5 років витрати на виконання державних програм і заходів у них передбачених зросли у 60 разів з 34 млн. грн. у 2005 до 2 106 млн. грн. у 2009. Проте, на жаль, частка цих витрат у державному бюджеті не показує стабільної тенденції до зростання, тому такі збільшення можна віднести на зростання розмірів бюджету. У табл. 2 зобразимо динаміку видатків державного бюджету на програмні заходи.

Якщо ж розглядати структуру бюджетного фінансування досліджень і розробок, частка базового фінансування у 2006 році становила 93,4%, програмно-цільового - 6,6%. Це свідчить про відсутність конкурсності при розподілі бюджетного фінансування науки [3].

Таблиця 1

Динаміка видатків на заходи щодо виконання державних цільових програм, на дослідження та прикладні розробки [4]

Напрями видатків	Програмні заходи, тис. грн.	Заходи на дослідження та прикладні розробки, тис. грн.	Всього за цими напрямками, тис. грн.	Частка у бюджеті, %
2005 р.	34687	18451,6	53138,6	0,03
2006 р.	535094,6	2048239,8	2583334,4	0,39
2007 р.	1203582,1	2112607,2	3316189,3	0,74
2008 р.	3197260,1	2899441,2	6096701,3	1,42
2009 р.	2106084,5	2934590,4	5040674,9	0,79

Зосереджуючи увагу на програмах, виконання яких прямо чи опосередковано стимулює екологізацію господарської діяльності через створення екологічних інновацій, за результатами аналізу ми виділили із списку державних цільових програм 2009 року 18 програм.

Обрані 18 програм були поділені на групи за наступною схемою. Первинний поділ здійснювався на основі сфери реалізації програми - екологічного спрямування чи інноваційного. Програми були розділені на ті, які стимулюють науково-технічну діяльність, та ті, які сприяють екологічному спрямуванню розвитку (в тому числі природоохоронній діяльності). У межах цих двох груп програми розділялися на ті, які стимулюють створення нових технологій, продуктів, змін системи (безпосередні наукові розробки, дослідження), та ті, які сприяють формуванню сприятливого середовища для відповідної діяльності. Таким чином, обрані 18 програм були умовно розділені на наступні два види і чотири групи (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація державних цільових програм, спрямованих на підтримку екологічних інновацій станом на 01.01.2009

Програми	Види програм	Групи програм
Державні цільові програми, які сприяють створенню екологічних інновацій	Сприяють інноваційній діяльності	Програми спрямовані на розвиток інноваційних технологій
	Сприяють екологічному спрямуванню розвитку	Програми спрямовані на стимулювання середовища інноваційної діяльності
		Програми спрямовані на розвиток екологічних технологій
		Програми спрямовані на розвиток середовища екологічних інновацій та природоохоронної діяльності

Водночас фінансове забезпечення цих програм характеризується значною диференціацією. Зокрема найбільшу частку займають програми, спрямовані на розвиток інноваційних технологій, а найменшу - програми, спрямовані на розвиток екологічних технологій [5].

У державному бюджеті видатки на виконання програм відносять у структуру видатків основного розпорядника коштів чи замовника у статтю «прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державними замовленнями, фінансова підтримка наукових кадрів тощо».

Розглядаючи державні цільові програми, як ефективний механізм державного регулювання, необхідно зазначити, що їх реалізація матиме найбільший позитивний вплив на національну економіку лише в тому випадку, якщо вони будуть здійснюватися комплексно, відповідно до затвердженої економічної, науково-технічної та природоохоронної політики. Важливою є роль синергетичного ефекту таких програм. Водночас, для наявності синергетичного ефекту програми повинні інституційно, організаційно, концептуально та комерційно бути взаємопов'язані [6].

Також зазначимо, що найбільш ефективними джерелами фінансової підтримки екологоорієнтованих проектів як з боку бізнес-сектору, так і з боку регіональних і місцевих органів самоврядування та державної влади можуть бути:

а) безповоротні субсидії або дотації (гранти), які, зважаючи на низькі адміністративні витрати, роблять їх ефективними з економічної точки зору.

б) пільгові безпроцентні або з пільговою процентною ставкою позики, які є найбільш важливим інструментом фінансування капіталовкладень в природоохоронну діяльність, та є важливим доповненням до бюджетного фінансування. Пільговий характер фінансування забезпечується також наданням тривалішого пільгового періоду, продовженням терміну погашення або різним розміром позик.

в) субсидії на виплату відсотків по кредитах, які є різницею між реальними умовами надання претенденту кредиту і умовами комерційних або фінансових установ, що надають кредит.

До основних макроекономічних завдань і важелів, спроможних забезпечити ефективну природоохоронну та переведення національного народногосподарського комплексу на модель сталого й екологічнобезпечного розвитку, на наш погляд, слід віднести такі:

1) запровадження принципово нового економічного механізму природокористування та охорони навколишнього середовища й істотне підвищення на цій основі частки екологічних затрат у ВВП (хоча б до 1,2-1,5%, як у Центральноєвропейських країнах з перехідною економікою, проти нинішніх 0,25-0,3%);

2) екологічно зорієнтована науково-технологічна, інвестиційна та інноваційна політика з чітким визначенням загальнодержавних пріоритетів щодо сталого розвитку економіки і підвищення рівня ресурсо-екологічної безпеки держави;

3) радикальна структурна перебудова економіки та реалізація приватизаційних програм з усебічним урахуванням екологічних чинників, неухильним і жорстким дотриманням вимог ресурсо-екологічної безпеки;

4) комплексне удосконалення цінової, кредитної, податкової та митної політики держави в напрямі її «позеленіння», тобто йдеться про те, що політика в цих сферах має сприяти розв'язанню першочергових екологічних проблем і цілеспрямованому переведенню національної економіки на модель сталого й екологічнобезпечного розвитку.

Особливо необхідно наголосити на тому, що перехід на зазначену модель вимагає налагодження чіткої системи державного управління та регулювання всіма процесами життєдіяльності суспільства в країні, а також зовнішньоекономічними зв'язками і міжнародним співробітництвом. Державному управлінню й регулюванню підлягають як відносини природокористування, екологічні та зрештою і виробничі відносини в напрямі їх екологізації, так і встановлення стандартів і нормативів природокористування й забруднення довкілля, чітко детермінованих екологічних вимог до всіх природокористувачів та товаровиробників.

Оскільки структура економіки, що сформувалася в Україні упродовж останніх 30-40 років, є вкрай екологонебезпечною, ресурсо- й енергомісткою і до того ж з технологічно застарілою та відсталою матеріально-технічною базою, то її, безперечно, необхідно перебудувати і модернізувати. Бо саме така структура економіки визначає, по-перше, надмірні загальні обсяги, марнотратні методи та способи природокористування й негативного впливу на навколишнє природне середовище, тобто обсяги видобутку, переробки і споживання природних ресурсів, ефективність їх використання. По-друге, особливості народногосподарського комплексу та економічний механізм природокористування й природоохорони вирішальною мірою впливають також на рівні ресурсоспоживання первинної природної речовини, масштаби та ефективність екологічних заходів, запровадження ресурсо-, енерго- і природозберігаючих технологічних процесів у всіх галузях та сферах виробничої і невиробничої діяльності. Отже з метою подолання екологічної кризи та зміни екологічної ситуації на краще в Україні необхідно, як мінімум, подвоїти обсяги інвестицій у техніко-технологічну реконструкцію економіки та в екологічне оздоровлення довкілля, відтворення й охорону його ресурсів, поліпшення природних життєвих умов.

Висновки. Інноваційно та екологічно зорієнтована ринкова економіка, а саме таку економічну систему необхідно будувати в Україні, зважаючи на її соціально-економічні й екологічні особливості, спроможна на основі гнучких і пристосовуваних до еколого-економічних умов національного виробництва механізмів ефективно вирішувати екологічні проблеми, долати гострі екокризові ситуації. Водночас саме така економічна система стане важливим етапом на шляху до реального втілення в практику принципів сталого й екологічнобезпечного соціально-економічного розвитку вже в недалекому майбутньому.

РЕЗЮМЕ

В статті розглядаються основні проблеми формування економіки еколого-інноваційного спрямування. Аналізуються проблеми державного фінансування екологічних інновацій на підприємствах. Визначаються елементи можливого механізму ресурсної стратегії сталого розвитку з урахуванням регіональних особливостей соціально-економічного та екологічного стану України.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются основные проблемы формирования экономики эколого-инновационного направления. Анализируются проблемы государственного финансирования экологических инноваций на предприятиях. Определяются элементы возможного механизма ресурсной стратегии стабильного развития с учетом региональных особенностей социально – экономического и экологического состояния Украины.

SUMMARY

In this article are opened the problems of the economics of ecologic and innovation. Methodical fundamentals of the system for monitoring, forecasting, planning and provision of innovation and ecology activity implementation and main principles of its functioning mechanisms are reviewed.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Інституційні основи інноваційного розвитку економіки: навчальний посібник / За заг. ред.. В.Є. Новицького. – К.: КНТ, 2008. – 360 с.
2. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2005 роки) «Шляхом Європейської інтеграції». К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – с. 362.

3. Національна інноваційна система: проблеми формування та реалізації. Парламентські слухання. - К., 2007 - С. 80.
4. Дані державного комітету статистики України // Інтернет-ресурс: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Щетилова Т.В. Оцінка ефективності як необхідний етап здійснення результативних бюджетних програм // Научные труды ДонНТУ. - Серия экономическая. - Вып. 75. - С. 149-153.
6. Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку / За ред. Бажала Ю.М. -К. : Ін-т екон.прогноз, 2002. - С. 115.

УДК 336.221:004

МІСЦЕ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНІВ У РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ

Борейко Н. М., молодший науковий співробітник Науково-дослідного центру з проблем оподаткування Національного університету державної податкової служби України

Постановка проблеми. На сьогодні у світі відбуваються глобальні зміни в економіці, невід'ємною складовою яких є виникнення електронного ринку та нового виду економічної діяльності – електронної комерції (далі – ЕК). Поява ЕК стала можливою завдяки бурхливим процесам інформатизації усіх сфер життєдіяльності суспільства, що сприяли частковому перенесенню економічної діяльності до глобальної мережі Інтернет.

З кожним роком товарообіг у мережі Інтернет збільшується з надзвичайною швидкістю та вражає своїми показниками. Так, обсяг світового ринку ЕК у 2009 р. становив 447 млрд. дол США, у 2011 р. очікується вже близько 680 млрд. дол США. За прогнозами експертів, незабаром ЕК стане одним із наймогутніших сегментів національних економік більшості країн світу, а її обороти становитимуть близько 10 трлн. дол США [1]. Найрозвиненішим серед електронних ринків світу є ринок Сполучених Штатів Америки, де за підсумками 1 кварталу 2011 р., обсяги торгівлі становили 38 млрд. дол, що свідчить про їх зростання порівняно з аналогічним періодом 2010 р. на 12 %.

В українському сегменті економіки ЕК почала розвиватися порівняно недавно й поки що відстає від високорозвинених країн, проте характеризується стрімкими темпами зростання, є прибутковою і викликає зацікавленість представників бізнесу та споживачів. Електронний сектор економіки дає найбільший економічний ефект за найменших витрат. За даними Української асоціації учасників електронного бізнесу, в 2010 р. оборот електронного ринку України становив близько 1,5 млрд. дол США на рік [2].

Однак зростання ЕК потерпає через відсутність належного законодавчого регулювання, що перешкоджає її ефективному функціонуванню. Зокрема, в Україні недостатньо уваги приділяється податковому регулюванню купівлі-продажу товарів (послуг) у мережі Інтернет. Доходи від діяльності у сфері ЕК часто залишаються поза межами фіскального поля та формують тіньовий сектор економіки. Це, в свою чергу, негативно впливає на наповнення державного бюджету. Розробка чітких механізмів оподаткування ЕК дозволить зменшити тіньовий сектор вітчизняної економіки та сприятиме збільшенню податкових надходжень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стрімкий розвиток ЕК привернув увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, дослідженню теоретичних і практичних аспектів ЕК, законодавчих проблем регулювання цієї сфери, проблемам оподаткування поставок електронних товарів і послуг, а також вивченню сучасних тенденцій розвитку європейського оподаткування ЕК присвячені праці П. Мельника, Л. Тарангул, Л. Тимченка, Л. Козаченка, Т. Галковської, С. Юрія, А. Крисоватого, Т. Кошука, М. Набоки, Н. Шерстюк, Р. Вахитова, А. Тедеева та інших.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць у цій сфері, питання податкового регулювання ЕК вітчизняними та зарубіжними ученими висвітлені недостатньо. Тому актуальним і своєчасним із науково-практичного погляду є дослідження фіскальних аспектів регулювання цієї сфери.

Постановка завдання. Метою даної статті є вивчення особливостей ЕК в Україні (на прикладі інтернет-магазинів) і розроблення рекомендацій щодо її податкового регулювання.

Результати дослідження. Традиційна система оподаткування базується на територіальному та юрисдикційному принципах. У випадку ЕК складність полягає у транскордонності цієї сфери діяльності, що здійснюється з використанням засобів електроз'язку та мережі Інтернет. Завдяки запровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери бізнесу змінилося традиційне уявлення про кордони держав, поняття товару, способи укладення угод і ведення підприємницької діяльності. Відповідно, ускладнилася й процедура сплати податків.

Як зазначають фахівці у сфері оподаткування, використання традиційного поняття „стягнення податків за основним місцезнаходженням бізнесу” вже втрачає актуальність, оскільки застосування мережі Інтернет дозволяє суб'єктам господарювання займатися підприємницькою діяльністю „віртуально”. Це спричинило